

Max Eastman (1932)

Om Trotskij

[Denna text ingick som översättarens företal till den amerikanska utgåvan av Trotskij [Ryska revolutionens historia del 1](#)]

Detta är första gången som den vetenskapliga historien om en stor händelse har skrivits av en person som spelade en dominerande roll i densamma. Det är första gången som en revolution utforskas och förklaras av en av dess ledare. Eftersom författaren har valt att skriva boken objektivt och talar om sig själv enbart i tredje person och inte dröjer vid sina egna handlingar och upplevelser, utom när de upptecknats av andra, verkar det rimligt att ge läsaren några preliminära glimtar av honom och den roll han spelade.

I Lenins *Samlade verk*, det första stora publiceringsföretag som den ryska sovjetiska regeringen försökte sig på efter revolutionen, ingick korta biografiska skisser över alla viktiga revolutionärer som nämns av Lenin. Dessa skisser utarbetades av bolsjevikpartiets officiella historiker under redaktörskap av Kamenev, som var en av centralkommitténs ledande medlemmar. Det avsnitt som handlar om Leo Trotskij har följande lydelse:

L D Trotskij föddes 1881 (1879 – *Red.*). Han organiserade arbetarcirklar i Nikolajev, landsförvisades 1898 till Sibirien, flydde kort därefter och begav sig utomlands där han samarbetade med *Iskra* (tidningen som redigerades av Lenin och andra i London – *Red*) Han deltog i 2:a partikongressen som delegat från det sibiriska förbundet. Efter partisplittringen anslöt han sig till mensjevikerna. Inför 1905 års revolution lade han fram sin egen unika och nu särskilt prisade teori om den permanenta revolutionen, där han hävdade att den borgerliga revolutionen 1905 skulle övergå direkt i en socialistisk revolution, vilken skulle bli den första av en rad nationella revolutioner. Han försvarade denna teori i tidningen *Natjalo*, den mensjevikiska fraktionens centrala organ, som publicerades i Petersburg från november till december 1905. Efter arresteringen av Chrustaljov-Nosar, valdes Trotskij till ordförande i Petersburgs första arbetardeputerades sovjet. Han arresterades tillsammans med dess verkställande utskott 3 december 1905 och landsförvisades på livstid till straffkolonin vid Obdersk. Han flydde på vägen dit och begav sig utomlands. Trotskij valde Wien som uppehållsort och där publicerade han en populär arbetartidning, *Pravda*, för distribution i Ryssland. Han bröt med mensjevikerna och försökte bilda en separat partigrupp ... Ända från början av det imperialistiska kriget intog han en klart internationalistisk ståndpunkt, deltog i publiceringen av *Nasje Slovo* i Paris och anslöt sig till Zimmerwald-plattformen. Han utvisades från Frankrike och for till USA. Därifrån återvände han efter februarirevolutionen, han arresterades av britterna och befriades först efter begäran av den provisoriska regeringen, som agerade under påtryckningar från Petersburg-sovjeten. I Petersburg blev han medlem i *mezrajonsij*-organisationen, tillsammans med vilken han gick med i bolsjevikpartiet vid 6:e kongressen i juli 1917, i Petersburg. Efter julidagarna greps han av Kerenskij-regeringen och åtalades ”för att leda ett uppror”, men försattes snart på fri fot efter påtryckningar från Petersburgs proletariat. Sedan Petersburg-sovjeten fått bolsjevikisk majoritet valdes han till dess ordförande, och i denna ställning organiserade och ledde han upproret 25 oktober. Han har varit ständig medlem i det ryska kommunistpartiets centralkommitté sedan 1917, och medlem av folkkommisariernas råd, först som folkkommisarie för utrikes frågor fram till undertecknandet av freden i Brest-Litovsk, och därefter som krigskommisarie.

I denna korta skiss framhävs tre höjdpunkter i Trotskij's liv: när han 1905 blev ordförande i S:t Petersburg-sovjeten, dvs ledaren – i den mån det fanns en sådan under den första ryska revolutionen; när han ”organiserade och ledde upproret” i oktober 1917 – dvs när han under Lenins politiska ledning (Lenin själv höll sig gömd) förde befälet över de krafter i den bolsjevikiska revolutionen som denna bok huvudsakligen handlar om; samt när han blev

krigskommissarie i sovjetregeringen. Detta innebär att han organiserade den nya arbetarrepublikens försvar, skapade den Röda armén och förde ett krig mot de kontrarevolutionära krafterna, som uppbackades med ammunition och förnödenheter av alla världens stormakter – ett krig som utkämpades på fjorton olika fronter med en 1 100 mil lång stridslinje och som fördes till seger under hans ledning. Trotskijs betydelse som överbefälhavare under detta inbördeskrig antyds av det faktum att Lenin, bolsjevikpartiets och regeringens ledare, gav honom en fullmakt in blanco där han med sin signatur godkände varje order eller kommando som Trotskij ansåg det lämpligt att skriva på den.

En kommentar till var och av dessa tre höjdpunkter i Trotskijs liv från de som var i stånd att döma, kommer att vara mer användbar än allt annat som vi kan säga. Lunatjarskij, en annan framstående bolsjevik, som blev utbildningskommissarie i den första sovjetiska regeringen, skrev följande om Trotskijs verksamhet under revolutionen 1905:

Hans popularitet bland Petersburgs proletariat var oerhört stor vid tiden för hans gripande och ökade alltmer som resultat av hans livfulla och heroiska uppförande i domstolen. Jag måste säga att av alla socialdemokratiska ledare 1905-6 visade sig Trotskij, trots sin ungdom, tveklöst vara den bäst förberedde. Mindre än någon av de andra var han märkt av emigrantens speciella trångsynthet vilken, som jag nämnt, även behäftade Lenin. Trotskij förstod bättre än alla andra vad det innebar att leda en politisk strid i bred, nationell skala. Han kom ur revolutionen med en enorm popularitet, medan varken Lenin eller Martov hade vunnit något alls. Plechanov hade förlorat en hel del på grund av sina tendenser att luta åt kadeternas politik. Trotskij stod då i allra främsta ledet....

Detta uttalande visar hur fantastisk den tidningslegenden är, att Trotskij tog ett språng från en obskyr position som skräddare i Bronx till ledningen av den ryska revolutionen. Trotskij kom till New York efter att ha förvisats från Schweiz, Frankrike och Spanien som en farlig agitator mot det imperialistiska kriget. Han välkomnades av den slaviska arbetande befolkningen som hjälten i deras tidigare revolution och en ofrånkomlig ledare i den kommande revolutionen. Han talade till enorma massmöten, ett av dessa som många amerikaner minns var i Hippodrome, och han försörjde sig som redaktör för den ryskspråkiga revolutionära dagstidningen *Novij Mir*.

När det gäller den andra stora höjdpunkten i Trotskijs liv, organiseringen och ledningen av upproret i oktober 1917, är det knappast nödvändigt att införa kommentarer, för fakta är kända för hela världen. Följande hyllning till Trotskijs ledning från en som därefter blev en bitter politisk fiende bör dock intressera läsaren. I en artikel om ”De mest framträdande partiledarnas roll” (i *Pravda* nr 241, 6/11 1918) bekräftade Josef Stalin med följande ord den officiella bilden av Trotskijs roll i oktober:

Allt arbete med att praktiskt organisera upproret genomfördes under direkt ledarskap av ordföranden i Petrogradsovjeten, kamrat Trotskij. Man kan med säkerhet säga, att partiet framförallt och i huvudsak har kamrat Trotskij att tacka för att garnisonen så snabbt gick över på sovjetens sida och för att militärrevolutionära kommittén gjorde ett så skickligt arbete.

Den tredje stora höjdpunkten i Trotskijs liv, hans organisering och ledning av Röda armén under inbördeskriget, är också så känd att den inte kräver någon kommentar. Det finns dock en passage i Maxim Gorkijs memoarer, där denne återger Lenins egen hyllning till Trotskijs prestation på det militära området. I ett samtal mellan Gorkij och Lenin kom frågan upp om de rykten som florerade om missämja mellan Lenin och Trotskij. Lenin utropade: ”De ljuger en väldig massa om mig och Trotskij!” Och sedan, i det han slog näven i bordet: ”Visa mig en annan man som är i stånd att på ett år skapa en mönstergill armé!”

Vi tror att i krönikan om Trotskijs liv, med hans ungdomliga skicklighet under 1905 års

revolution, hans organisation av och ledarskap under oktoberresningen, hans roll som skapare av och segerrika befäl över Röda armén, kommer föreliggande arbete, *Ryska revolutionens historia*, att inta sin rättmätiga plats som en av denna otroligt mångsidiga och kraftfulla personlighets främsta prestationer.

I denna bok gör Trotskij korta karaktärsteckningar av andra framstående män i den ryska revolutionen, men han har naturligtvis underlåtit att göra en sådan skiss av sig själv. För att åtgärda denna brist erbjuder vi läsaren följande utdrag ur den studie av Trotskij som författats av den sovjetiska utbildningskommisarien A J Lunatjarskij, och som vi redan har citerat ett avsnitt ur. Den publicerades i Moskva 1923 i en liten volym som heter *Revolutionära silhuetter*.

Jag mötte honom för första gången på ett jämförelsevis sent stadium, 1905, efter januari-händelserna. Han hade anlänt till Genève, varifrån jag glömt, och han och jag skulle tala vid ett stort möte som sammankallats med anledning av denna katastrof. Trotskij var då ovanligt elegant och ståtlig, till skillnad från oss andra. Denna elegans och hans nonchalanta, nedlåtande sätt att tala till folk, oavsett vilka de var, gav mig en obehaglig chock. Jag betraktade denne unge dandy med extrem motvilja då han korsade sina ben och plitade ner några noter för det oförberedda tal han skulle hålla vid mötet. Men Trotskij talade verkligen mycket bra.

Han talade också vid ett internationellt möte, där jag för första gången talade på franska och han på tyska; vi upplevde båda två utländska språk som begränsande, men på något sätt överlevde vi eldprovet. Sedan kommer jag ihåg att vi blev nominerade – jag av bolsjevikerna och han av mensjevikerna – till en kommission som skulle behandla uppdelningen av de gemensamma fonderna och där utmärkte sig Trotskij med en barsk och arrogant ton.

Jag återsåg honom inte förrän vi återvänt till Ryssland efter den första revolutionen (1905), och jag såg inte heller mycket av honom under själva revolutionen. Han höll sig inte bara undan från oss utan också från mensjevikerna. Han bedrev sitt arbete huvudsakligen i de arbetardeputerades sovjet. Tillsammans med Parvus organiserade han någon slags separat grupp som gav ut en mycket militant och mycket välredigerad liten och billig tidning.

Jag kommer ihåg att någon i Lenins närvaro sade: ”Chrustaljovs stjärna dalar och nu är den starke mannen i sovjeten Trotskij.” Lenin mörknade för ett ögonblick men sade sedan: ”Nå, Trotskij har förtjänat det genom sitt briljanta och outröttliga arbete.”

Trotskij var den av mensjevikerna som stod oss närmast, men jag minns inte att han någonsin deltog i de långa diskussionerna om återförening. När kongressen i Stockholm hölls hade han redan arresterats.

Hans popularitet bland Petersburgs proletariat var oerhört stor vid tiden för hans gripande och ökade alltmer som resultat av hans livfulla och heroiska uppförande i domstolen. Jag måste säga att av alla socialdemokratiska ledare 1905-6 visade sig Trotskij, trots sin ungdom, tveklöst vara den bäst förberedde. Mindre än någon av de andra var han märkt av emigrantens speciella trångsynthet vilken, som jag nämnt, även behäftade Lenin. Trotskij förstod bättre än alla andra vad det innebar att leda en politisk strid i bred, nationell skala. Han kom ur revolutionen med en enorm popularitet, medan varken Lenin eller Martov hade vunnit något alls. Plechanov hade förlorat en hel del på grund av sina tendenser att luta åt kadeternas politik. Trotskij stod då i allra främsta ledet.

Under sin andra emigration bosatte sig Trotskij i Wien och därigenom blev mina möten med honom sällsynta.

Vid den internationella konferensen i Stuttgart uppträdde han anspråkslöst och uppmanade oss att göra detsamma med tanke på att vi hade slagits ur sadeln av reaktionen 1906 och därför inte var värda att kräva kongressens respekt.

Sedan drogs Trotskij till en konciliant linje och idén om partiets enande. Mer än någon annan ansträngde han sig på olika möten för denna sak och ägnade två tredjedelar av sin Wien-tidning *Pravdas* och sin grupps resurser till detta fullständigt hopplösa projekt.

Den enda framgång han uppnådde kom vid det plenum där man körde ut "likvidatorerna" ur partiet, nästan uteslöt *Vperjod*-gruppen och också för en tid lyckades sy ihop såret – dock med en extremt svag tråd – mellan leninisterna och martoviterna. Det var på detta centralkommittémöte som, bland allt annat, Kamenev utsågs till Trotskijs beskyddare (Kamenev var också Trotskijs svåger), men en så djup klyfta utvecklades mellan dem att Kamenev mycket snart återvände till Paris. Jag måste här påtala att Trotskij var extremt dålig på att organisera, inte bara partiet utan även en liten grupp inom det. Han hade i verkligheten inget helhjärtat stöd alls; att han lyckades få inflytande i partiet berodde enbart på hans personlighet. Det faktum att han var helt oförmögen att passa in i de mensjevikiska kretsarna fick dem att reagera mot honom som om han var en socialdemokratisk anarkist och hans beteende retade upp dem ordentligt. Det fanns ingen vid den tiden som såg honom som helt identifierad med bolsjevikerna. Trotskij verkade stå närmast martoviterna och han agerade verkligen alltid som om han var en sådan.

Hans oerhörda arrogans och oförmåga eller ovilja att visa någon mänsklig vänlighet eller omtanke om personer, avsaknaden av den charm som alltid omslöt Lenin, dömde Trotskij till en speciell ensamhet. Man behöver bara erinra sig att även ett antal av hans personliga vänner (jag talar naturligtvis om den politiska sfären) förvandlades till svurna fiender; detta hände till exempel med hans överstelöjtnant Semkovskij, och det hände senare med den man som var hans favoritlärjunge, Skobelev.

Trotskij hade föga talang för att arbeta inom politiska organisationer, men i den stora oceanen av poliska händelser, där sådana personliga drag var fullständigt ovidkommande, kom Trotskijs alla positiva gåvor till sin rätt.

Nästa gång jag träffade Trotskij var vid kongressen i Köpenhamn. Vid sin ankomst fann Trotskij av någon anledning det lämpligt att publicera en artikel i *Vorwärts*, i vilken han deklarerade att den ryska delegationen, utan undantag, inte representerade någon, förutom en massa emigranter. Detta gjorde både mensjeviker och bolsjeviker rasande. Plechanov, som inte kunde tåla Trotskij, tog tillfället i akt att kräva att Trotskij skulle ställas inför en slags rättegång. Detta föreföll mig ohederligt och jag försvarade energiskt Trotskij i mitt tal. Jag (tillsammans med Rjazanov) såg också till så att Plechanovs plan rann ut i sanden... Det var delvis på grund av detta och delvis, kanske mer, av en tillfällighet, som Trotskij och jag började träffas oftare under kongressen: vi tog rast tillsammans, vi diskuterade olika ämnen, huvudsakligen politiska, och vi stod på god fot när vi lämnade varandra.

Strax efter kongressen i Köpenhamn organisera vi i *Vperjod* (Framåt) vår andra partiskola i Bologna och bjöd in Trotskij för att ta hand om den praktiska träningen i journalistik och ge en serie föreläsningar om, om jag inte tar fel, de tyska och österrikiska socialdemokraternas parlamentariska taktik och Ryska socialdemokratiska partiets historia. Trotskij antog med glädje anbudet och tillbringade nästan en månad i Bologna. Det är sant att han drev sin egen politiska linje hela tiden och försökte dra bort eleverna från deras extremvänsteristiska ståndpunkt och leda dem mot en mer konciliant medelvägslinje – det som han själv betraktade som en tydlig vänsterposition. Även om detta politiska spel visade sig fruktlöst, njöt våra elever mycket av hans mycket begåvade föreläsningar och i allmänhet var Trotskij under hela sin vistelse ovanligt munter; han var briljant, fullständigt lojal mot oss och han lämnade bästa möjliga intryck efter sig. Han var en av de mest framstående medarbetarna vid vår andra partiskola.

Mina sista möten med Trotskij var långvarigare och mer intima. De ägde rum i Paris 1915. Trotskij kom med i redaktionen för *Nasje Slovo* (Vår värld), vilket naturligtvis åtföljdes av de vanliga intrigerna och otrevligheterna: några skrämdes av hans inträde, rädda för att en så stark personlighet helt skulle dominera tidningen. Men denna sida av affären var av mindre betydelse. En

mycket mer akut fråga var Trotskij's inställning till Martov. Vi ville verkligen få till stånd en fullständig förening av vårt parti, på en ny internationalistisk grund, hela vägen från Lenin till Martov. Jag talade för denna inriktning med största energi och var i viss mån delaktig i parollen "Ned med 'defaitisterna', länge leve enandet av alla internationalister!" Trotskij ställde helt upp på detta. Det hade under lång tid varit hans dröm och det verkade rättfärdiga hela hans tidigare inriktning.

Vi hade inga oenigheter med bolsjevikerna, men med mensjevikerna gick det sämre. Trotskij försökte med alla medel övertala Martov att bryta med försvarsvännerna. Redaktionsmötena upptogs av långa diskussioner, under vilka Martov, med förvånande mental rörlighet och en slags smart underfundighet, undvek ett direkt svar på frågan om han skulle bryta med försvarsvännerna, och då och då angrep Trotskij honom med våldsamt vrede. Det gick nästan till en total brytning mellan Trotskij och Martov – vilken Trotskij alltid respekterat som en politisk intellektuell – och samtidigt till en brytning mellan alla oss vänsterinternationalister och Martovs grupp.

Vid denna tid uppstod så många politiska kontaktpunkter mellan Trotskij och mig att vi då stod, tror jag, som närmast varandra; det blev min uppgift att representera hans ståndpunkter i diskussionerna med andra redaktörer, och deras med honom. Han och jag talade ofta utifrån samma plattform på olika emigrantstudenters möten, vi redigerade partiproklamationer tillsammans; inom kort blev vi mycket nära förbundna.

Jag har alltid betraktat Trotskij som en stor man. Vem kan tvivla på det? I Paris hade hans status ökat kraftigt, i mina ögon till en statsmans, och i framtiden växte den ännu mer. Jag vet inte om det var för att jag kände honom bättre och att han bättre kunde demonstrera sina förmågor när han arbetade i en större skala, eller därför att erfarenheten av revolutionen och dess problem fick honom att mogna och öka spännvidden på hans vingar.

Agitationsarbetet på våren 1917 faller inte inom ramarna för dessa minnen, men jag skulle vilja påstå att under inflytande av hans oerhörda aktivitet och bländande framgång kom vissa personer som var nära honom att se honom som den ryska revolutionens verkliga ledare. Så sade till exempel gamle M.S. Uritskij, som betraktade Trotskij med stor respekt, till mig en gång och, tror jag, även till Manuilskij: "Nu när den stora revolutionen har kommit märker man att hur intelligent än Lenin är så börjar han blekna vid sidan av den geniale Trotskij." Denna värdering föreföll mig inte korrekt, inte därför att den överdrev Trotskij's begåvning och karaktärsstyrka, utan därför att bredden på Lenins politiska geni ännu inte var uppenbar. Under denna period, efter den dundrande succén när han anlände till Ryssland och innan julidagarna, höll sig Lenin hellre i bakgrunden, talade inte så ofta, skrev inte mycket, utan engagerade sig huvudsakligen i konkret organisatoriskt arbete inom det bolsjevikiska lägret, medan Trotskij dundrade fram på möten i Petrograd.

Trotskij's mest framträdande begåvning var hans talang som talare och skribent. Jag betraktar Trotskij som den förmodligen främste talaren i vår tid. Under mitt liv har jag hört alla de stora socialistiska parlamentarikerna och folkliga talarna och många berömda borgerliga talare, men jag har svårt att placera någon av dem, förutom Jaurès (Bebel hörde jag först när han var en gammal man), i samma klass som Trotskij.

Hans effektfulla framträdande, hans eleganta, svepande gester, den kraftfulla rytmen i hans tal, hans höga men aldrig sviktande röst, den anmärkningsvärt sammanhängande och skickliga fraseringen, hans måleriska, bitande ironi, hans dallrande patos, hans skarpa logik, klar som polerat stål – dessa är Trotskij's kännetecken som talare. Han kan tala i korthuggna fraser, eller slunga ut några välriktade pilar, och han kan hålla ett magnifikt oförberett politiskt tal av den sort som jag tidigare bara hört från Jaurès. Jag har hört Trotskij tala i två och en halv till tre timmar inför en stående och fullständigt tyst åhörarskara, som lyssnar som trollebundna till hans monumentala politiska avhandling. Det mesta som Trotskij hade att säga kände jag redan till och varje politiker måste naturligtvis ofta upprepa samma idéer om och om igen inför en ny församling, ändå lyckades Trotskij varje gång klä samma tankar i ny form. Jag vet inte om Trotskij höll så många tal efter att

han blivit krigsminister för vår storartade republik under revolutionen och inbördeskriget: det är troligast att hans organisatoriska arbete och tröttande resande, från ena änden av den utdragna fronten till den andra, gav honom lite tid för att hålla tal, men även då uppträdde Trotskij som en stor politisk agitator. Hans artiklar och böcker är som om de vore frysta tal – han var litterär i sina tal och talare i sitt skrivande.

Det är uppenbart att Trotskij också var en enastående publicist, även om det naturligtvis ofta hände att den trollbindande karaktären i hans tal förlorades en del när det sattes på pränt.

Vad gäller hans inre kvalitéer som ledare, var Trotskij, som jag sagt, klumpig och dåligt anpassad för det småpetiga jobbet med partiorganisering. Denna defekt skulle komma att bli avgörande i framtiden, då det framförallt var det underjordiska arbetet av sådana män som Lenin, Tjernov och Martov som senare gjorde partiet förmöget att tävla om makten i Ryssland och därefter, kanske, över hela världen. Trotskij hämmades av begränsningarna i sin personlighet.

Trotskij är som person kitslig och överlägsen. Efter att han hade anslutit sig till bolsjevikerna var det bara i sin attityd mot Lenin som han alltid visade – och fortsätter att visa – en taktfull vördnad som är rörande. Med den anständighet som alla stora män besitter, erkänner han Lenins överhöghet.

Å andra sidan är Trotskij's politiska begåvning i nivå med hans retoriska. Det kunde knappast vara på annat sätt, ty hur skicklig någon än är som talare, så är han inte annat än en steril virtuos och hans tal bara klingande cymbaler om det inte är färgat av idéer. Det kanske inte är så nödvändigt för en talare att vara inspirerad av kärlek, som aposteln Paulus menar, han kan vara fylld av hat, men det är väsentligt att han är en tänkare. Bara en stor politiker kan vara en stor talare, och då Trotskij främst är en politisk talare, är hans tal naturligtvis uttryck för politiskt tänkande.

Det förefaller mig som att Trotskij är ojämförligt mer ortodox än Lenin, även om många kanske finner detta märkligt. Trotskij's politiska karriär har varit ganska krokig: han var varken mensjevik eller bolsjevik utan sökte en medelväg innan han förenade sin lilla bäck med den bolsjevikiska floden, ändå har Trotskij i verkligheten alltid vägletts av den revolutionära marxismens precisa lagar. Lenin är både mästerlig och kreativ på det politiska tänkandets område och har ofta formulerat helt nya politiska linjer som sedan visat sig högst effektiva för att uppnå resultat. Trotskij utmärks inte av sådan tankedjävhet: han tar den revolutionära marxismen och drar slutledningar ur denna som är applicerbara på en given situation. Han är så djärv man kan vara när det gäller att stå upp mot liberalism och halvkolonialism, men han är ingen uppfinnare.

Samtidigt är Lenin mer av en opportunist, i ordets djupaste mening. Detta kan också låta egendomligt – hörde inte Trotskij en gång till mensjevikerna, dessa notoriska opportunisterna? Men mensjevikernas opportunistism var helt enkelt det småborgerligt partiets politiska ryggradslöshet. Jag talar inte om denna sorts opportunist; jag talar om den känsla för realiteter som då och då leder en till att förändra taktiken, till den fantastiska känsla för tidens krav som får Lenin att ena stunden vässa båda eggarna på svärdet, i en annan att sätta svärdet i sin skida.

Trotskij hade mindre av denna förmåga; hans väg mot revolutionen hade följt en rak linje. Deras skilda karaktärer framträdde i den berömda konfrontationen mellan den ryska revolutionens två ledare om freden i Brest-Litovsk. Ofta säger man att Trotskij är äregirig. Det är naturligtvis bara nonsens. Jag kommer ihåg när Trotskij gjorde en mycket betecknande anmärkning i anledning av att Tjernov accepterade en ministerpost: "Vilken ömklig ambition – att överge sin plats i historien i utbyte mot det olägliga anbudet om en ministerpost." I detta, tror jag, fanns allt av Trotskij. Det finns inte en droppe fåfänga i honom, han är totalt ointresserad av titlar eller maktens grannlåt; han är dock gränslöst mån om sin egen roll i historien och i denna mening är han äregirig. Här tror jag att han är lika ärlig som i sin okonstlade kärlek till makt.

Inte heller Lenin är det minsta äregirig. Jag tror inte att Lenin någonsin tar ett steg tillbaka och betraktar sig själv, han tänker aldrig ens på vad eftervärlden ska säga om honom – han fortsätter helt enkelt bara med sitt arbete. Han gör det genom att utöva makt, inte på grund av maktens sötma

utan för att han är övertygad om att det han gör är det rätta och inte kan tåla att någon skadar hans sak. Hans ambitioner kommer ur den djupa vissheten om att hans principer är riktiga och dessutom, kanske, från en oförmåga (ett mycket brukbart drag för en politiker) att se saker ur sin motståndares synvinkel. Lenin betraktar aldrig en dispyt som bara en diskussion; för honom är dispyten alltid en konfrontation mellan olika klasser eller grupper, som om det vore en konfrontation mellan olika människoslag. En dispyt är för honom alltid en kamp, vilken under vissa förhållanden kan utvecklas till en strid. Lenin välkomnar alltid övergången från kamp till strid.

I kontrast till Lenin är Trotskij tveklöst ofta böjd att ta ett steg tillbaka och betrakta sig själv. Trotskij är mån om sin historiska roll och skulle förmodligen vara redo att göra vilken personlig uppoffring som helst, inklusive den största av alla – att offra livet – för att ta plats i mänsklighetens minne med en gloria som genuin revolutionär ledare. Hans ambition har samma drag som Lenins, med den skillnaden att han oftare kan göra misstag, eftersom han saknar Lenins nästan ofelbara instinkt, och då han är en man med koleriskt temperament kan han, även om bara tillfälligt, förblindas av passion, medan Lenin, som alltid håller sig på rätt köl och alltid är kontrollerad, är nästan helt oförmögen att distraheras när han angrips.

Det skulle dock vara fel att föreställa sig att den andre store ledaren i vår ryska revolution är underlägsen sin kollega i allt; det finns exempel på egenskaper där Trotskij otvivelaktigt överglänsar honom – han är mer briljant, tydligare, mer aktiv. Lenin är som ingen annan lämpad att leda folkkommisariernas råd och att leda revolutionen med sitt geni, men han skulle aldrig ha klarat den titaniska uppgift som Trotskij tog på sina axlar, de blixtnabba förflyttningarna från plats till plats, de enastående talen, de kaskader av order på plats, rollen som den outtröttlige elektrifieraren för en sviktande armé, ibland på en plats, sedan på en annan. Det finns inte en man på jorden som skulle ha kunnat ersätta Trotskij i detta avseende.

Närhelst en riktigt stor revolution uppstår, kommer ett stort folk alltid att finna den rätte aktören för varje roll, och ett av kännetecknen för storheten i vår revolution är det faktum att det kommunistiska partiet från sin egen krets har frambringat, eller lånat från andra partier och inlemmat i sin egen organisation, tillräckligt framstående personligheter, vilka som ingen annan var lämpade att fullgöra vilken politisk funktion som helst som krävdes.

Och de två starkaste av de starka, fullständigt identifierade med sina roller, är Lenin och Trotskij.

M. E.

Översättning: Martin Fahlgren och B. Svensson